books2ebooks.eu

Salvius, Lars
Schnitscher, J Christ

Berättelse, om ajuckiniska Calmuckiet, eller om detta folkets ursprung, huru de kommit under ryszarnas lydno, deras gudar, gudsdyrkan och prester, huru de skiftas uti 4 ulusser eller folkhopar, deras

Stockholm
1744

eBooks from your library by
eBooks on Demand

digitised by
Kungliga Biblioteket
National Library of Sweden

EOD – Millions of books just a mouse click away! In more than 10 European countries!

Thank you for choosing EOD!

European libraries are hosting millions of books from the 15th to the 20th century. All these books have now become available as eBooks – just a mouse click away. Search the online catalogue of a library from the eBooks on Demand (EOD) network and order the book as an eBook from all over the world – 24 hours a day, 7 days a week. The book will be digitised and made accessible to you as an eBook.

Enjoy your EOD eBook!

- Get the look and feel of the original book!
- Use your standard software to read the eBook on-screen, zoom in to the image or just simply navigate through the book
- *Search & Find*: Use the full-text search of individual terms*
- *Copy & Paste Text and Images*: Copy images and parts of the text to other applications (e.g. word processor)*

* Not available in every eBook.

Terms and Conditions

With the usage of the EOD service, you accept the Terms and Conditions provided by the library owning the book.

- Terms and Conditions: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/en/agb.html

More eBooks

Already more than 30 libraries in over 12 European countries offer this service.
Search books available for this service: http://search.books2ebooks.eu
More information is available at http://books2ebooks.eu

Ex. B.

Af J. Schnitzler

Troy
Alm
(Br.)
1700-1829

Af J. C. Schnitzler

Berättelse /
Om
Ajuckiniska
CALMUCKIET,
Eller om
Detta Folkets
Ursprung,
Huru de kommit under Ryßarnas
Lydno,
Deras Gudar, Gudsdyrkan
och Prester,
Huru de skiftas uti 4 Ulusser eller Folkhopar,
Deras Politique och Philosophie,
Med
Flera deras Lefwernes sätt och seder
Så wid
Bröllop som Begrafningar.

STOCKHOLM
Trykt hos LARS SALVIUS 1744.

D C NESCHER.

DEnna lilla tractat om Ajuckiniſka Calmuckiet är ſammanſkriſwen i ſtaden Zaratoff af en Officerare wid namn J. Chriſt. Schnitſcher, hwilken år 1715 följt Legationen dit från China. Sedan har en Swenſk Officerare fåt den

ſam-

samma afskrefwen, från hwilken den omsider kommit i mina händer. Och som deruti finnas åtskilliga wackra lärdomar och behageliga Nyheter, hwilka ej så noga torde tilförene wara kunniga hos oß; så har jag tänkt, at tjena mitt fädernesland med des främjande til Trycket. Jag har för min del warit angelägen derom, at Läsaren skulle kunna göra sig förwißad om Sanningen uti alt, hwad här blifwer sagt om et Folck, som lefwer så fjerran ifrån oß på Jordklotet och lika-

fult

fult gränsar til wår Granne Öster ut, och derföre, ibland annat, sökt sådane måns biträde, som ega någon pålitelig kunskap härutinnan. Serdeles bör jag med skyldig tacksamhet här uphöja Herr Capitein Renats synnerliga benägenhet, at gå mig tilhanda med de Anmärkningar, som äro införde såsom noter. Denne Herrens 17 års wistande ibland Calmuckerne har nog warit tilräckeligt, at förwärfwa honom mycken kunskap om deras tilstånd, hwar om wi ock hoppas blifwa til-

fullest underrättade, när des utförliga Beskrifning hinner fram i dagsljuset. Deßförinnan lemnas detta här lilla Arbetet til den Gunstiga Läsarens benägna omdöme.

LARS SALVIUS.

Au-

Auctorens Förtal Til Läsaren.

Denna berättelse om Ajuckiniska Kalmuckerne lemnas här med til ditt omdöme. Du må efter egit tycke antingen stå emot eller med

mig: bägge delarne skola wara mig kärkomna, bareste det sker utaf et owäldugt sinne. Åtminstone hoppas jag at deßa få och ringa bladen, icke skola mißhaga dig på alla ställen. Jag hafwer efter yttersta förmågo winlagt mig om tydelighet. Ja ho som gör af Historien något wärde, lärer til äfwentyrs här på några ställen finna hwad som kan wara märckwärdigt; Men kan hända, någon wil göra sådant inkast, som

som wore detta wärk allenast en Roman eller en uppdicktad Historia; då jag fuller icke kan neka honom sin mening; men icke des mindre må han wara förwißad derom, at jag til en stor del sjelf sett hwad jag skrifwit, och somt har jag granneligen inhemtat utaf en Kalmuck Seisan benämnd hwilken såsom tolck följt mig åt. At jag i så måtto tagit mig före, at orda något om detta Landet, Folcket, deras lära, seder ock lefwernes sätt,

det har dels skedt för min egen ro skull, ock dels at dermed göra en min goda wän något behag, som sådant utaf mig åstundat. Ytterligare, wil jag tjensteligen bedja, at ingen må klandra på mitt företagande så framt han icke är af den skickelighet at bättra det som härutinnan kan wara felat.

Lef wäl.

J. Christ. Schnitscher

Det I. Capitel.

Om Ajukiniſka Kalmuckiet eller ödemarken: under hwad Öſwerhet de fordom leſwat: Hurulunda de äro komne under Ryßarnas lydno: Huru och på hwad ſätt Kalmuckerne haſwa förſt begynt at der ſammaſtädes taga ſig hemwiſt.

Hwad den Kalmuckiſka öknen eller Ödemarken widkommer, ſå gränſar den öſter ut emot Karakalpakerne och Coſakerne, ſöder ut emot Caſpiſka ſjön, wäſter ut emot Kubankiſka Tartarene, ſåſom ock til Ryß-

land, och norr ut til Siberien. De hafwa efterföljande Ryska Städer til grannar, såsom Simbriski, Seiseran, Saratoff, Kamisin, Zaritzin, Zarnoger och Astrachan. Volga strömmen gör skilnad emellan alla deße städer. Landet är i sig sielft ganska ofruktsamt; det bär hwarken spannemål eller annan fruckt, utan något gräs, hwilket ock somligstädes ej wäxer bara när wåt är äro.

Det wåtskas af den lilla strömen Jeruslau, som faller twå mil ofwanföre Kamising in uti Volga. Der finnes ock så hos dem åtskillige små insjöar, af hwilka somlige hafwa färskt och somlige salt watn. De salta watnen luckta lika som på willa hafwet, eller wid hafsstranderne. Hela denna öknen är helt slät och jämn: har inga berg, utan allenast små och trinna kullar eller backar på några stellen, ingen skog eller eljest någon wed, utan baraste på stranderna wid Volga strömmen, der watnet sammandrifwit gamla murkna stubbar och rötter.

Wid kullarna uphålla sig små och gråaktige Räfwar, som kallas hos dem

Kor-

Korſaki, ſåſom ock harar, hwilka til huſwud och öron ſe ut ſom andra harar; men framföttren äro ej mera än wid pas en half finger långa. Deremot äro deras bakfötter något öfwer ¾ alu. När han wil löpa, lyfter han ſig up på bakföttren och tager ſå i et ſkutt 2 eller 3 famnar bårt åt marken, och det med en ſådan ſnabhet, at det ej kan ſkönjas huru han flyger åſtad.

Rumpan eller ſtierten är lik en rätterumpa om en half alns längd. Wid pas en finger från ändan hafwer han på bägge ſidor långa och hwita hår, ſå at han ſer ut ſom en pil med ſina fjädrar, men ſjelfwa udden eller ändan af rumpan, är aldeles ſwart. Deſſe harar åtas utaf Kalmuckerna. Eljeſt finnes ocksa wid backarne ſmå djur, de der til färgen äro grå, och kallas Sumbra på deras mål: de hafwa ſtackota rumpor, men aldeles inga öron: Likaledes hiller-djur, och räfwar, ſom ſe juſt ſå ut ſom wåra hår i Sweriget. Der finnas ocksa ormar til ſtor myckenhet efter ſom de aldrig dräpas af Kalmuckerne. De hafwa ofta krupit in uti deras ſängar och lägerſtällen

men det har dock aldrig hörts, at de gjort något mehn hwarken åt människor eller fånad. Kalmuckerne se icke eller gerna, at någon slår dem ihjel, ty de säga, at wattenguden tager stundom en orma-skapnad på sig, och kommer up utur watnet, och om en orm blifwe dräpen, kunde så snart wattu-Guden, som en annan orm, tagas af daga, hwilket efter deras omdöme skulle wara en stor synd. Ryßarne hysa den tankan om deße ormar, at deras Präster eller Lamas hafwa kjusat dem; hwarföre de ock ej kunna någon skada tilstynda.

Denne deras ödemark hafwer fordom warit bebod utaf en Tartarisk Chan, Mammaij kallad. Storförsten i Ryßland Ivan Vasilovitz reste en här emot honom om 300000 man, gick der med ända in til Förstendömet Resan, hwarest han uti en drabning aldeles slog ofwannämnde Mammaij, så at han sjelf måste lemna därwid sitt lif. Sedan hafwa de qwarblefne efter slaget undanrymt, somlige til Crimiska och somlige til Kubankiska Tartarerna, och lemnat åt Ryssarna, deras land öpet.

öpet. Ännu synas några öfwerlefwor af gammalt murwärk ofwanföre AstraChan wid Volga, hwarest Mammaij om sommaren haft sitt tilhåll; men om winteren har han haft sitt säte i Astrachan. Samma stad hafwer då ej warit på det sättet bygd, som nu, ej eller hafwa de städer som lydo der under, såsom Saratoff, Kamisin, Zaritzin, och Zarnoger då ännu warit grundade. Omsider kom en Kalmuckisk Herre Daitsin Taische up år 1630, och begärte lof af Ryska Czaren, som då lefde, Alexei Michaelovitzes Fader, Michael Federovitz, at få med sitt följe bo der sammastädes, hwilket honom tilstaddes.

Denne Daitzin Taische (a) har fordom

(a) Daitsin Taische har warit en Herre öfwer Torguterna; ty när de blefwo för många under Caraculla, så skilde Dyrben örret sig från hwarandra, så at en del Cossiuter gingo til Tibet eller Tanguterna, Mongalerne gofwo sig under Chineserne, Torguterne gingo til Jack och Volga, Barabu och Bratzi til Siberien, och måste wara skedt något förr än denna här upnämnda tiden; ty efter den berättelse, som mig sades, då jag war hos Songarne, hade deras skilnad då redan warit öfwer 100de år,

lydt under Bosto Chan, som hade sitt wistande uti Jamischeva ödemark; men hade då skilt sig ifrån honom. Detta är den ödemark, hwarifrån Siberierne nu hemtu deras salt, utur en liten Sjö dersammastädes. Ofwannämnde BustoChan, blef igenom en förrädare Chabun kallad, til fånga tagen och dräpen utaf den Chinesiska Amulan Bogdo Chan, (b) så at den stora Kontaisch nu har hans öken och mycket af hans folk under sig. Utom denna Daitzin Taische hafwer ännu en annan stor Taische Munsich kallad, stät under ofwannämnde Bosto Chan; men han är såsom en trogen wän och tjenare blefwen död hos honom. Efter hans död har Sonen Ajuca också blifwit otrogen emot samma BostoChan, dragit sig ifrån honom: och sedan Dalaij Taische war död, tagit

och hade altså ej kunnat lyda under BostoChan.

(b) BostoChan war i krig begrepen med Chinesaren och aldrig dräpen eller fången, utan sotdöd. Bogdo Amulan Chan lefde ännu, när jag war i Calmuckiet och dödde under mit wistande derstädes.

tagit bort hans folk med sig til denna ödemarken.

Ar 1655 då han sammanbant sig med förenämnde Daitzin Taische, hwilken staffade honom tilstådjelse utaf Czaren Alexej Michaelovitz, at bo der sammastådes. Sedan nu denne Ajuka haft några drabningar på Czarens wägnar med Crimiska Tartarerne, hwarwid han altstilla sickat sig trofast och manliga; så fick han tilstånd, at låta kalla sig en Chan, hwartil de andre hans Religions-bröder önskade honom lycka, således har först Chinesiska Kejsaren stadfästat honom wid denna titulen; för det andra Dalay Lama, eller den stora och yppersta Prästen öfwer hela Norra Asien; för det tredje Kutuchta, hwilken är liksom Dalay Lamas Vicarius; och för det fjerde Contaischin, den der ock sedermera gifwit honom sin Syster Darmadalai til hustru. (e) Jag

(e) Contaischin tog Ajuckas dotter til Hustru benämnd Zetersiap, och då han begärte Hänne, sändes Darmdalai en Brors dotter af Contaischin efter Ajuckas begäran med samma Sänningebod til Torguterna.

har sjelf med mina ögon sedt hänne. Hon war efter deras sätt nog behagelig: men hans Son Czebdersap tog hänne Anno 1703 med wäld ifrån Fadren, hölt hänne sedan hos sig mer än et helt år, och aflade med hänne en Son, som kallas Cerendonduck.

Der på blef Knesen Boris Alexevitz Gallitzin ifrån Czaren Petter Alexiovitz ditskickad, at stilla deras twist och ojämja, hwilket ock så wäl lyckades, at han gaf honom igen sin unga hustru, jemte sin lilla son tilbaka. Fadren war också der med tilfyllest nögd och tilfreds.

II. Capitlet.

Om detta Folkets wext och skapnad, deras lefwerne, klädedrägt, seder, mantal och bygwäsende.

Detta folkslaget äro mäst af en fullkommelig längd, hafwa digra lemmar och starka krafter, men

der

der hos wäl förfarne på tjufnad och andra skalkstrek. Deras ansleten äro breda, ögonen långa och smala, näsorna flata och breda, tänderna hwita, men tämmelig långa och breda, deras hy mörkbrun, och hår kolwart, derjemte äro de mycket osnygga och söluga. Deras qwinfolk äro nog mörkbruna, alla med swarta hår och ögon. Det är föga skilnad emellan dem och manfolken. De rika ibland dem ega 4 til 5 hustrur. Deras Chan har haft twänne, näml. Crentzin, som är död, Darmabala lefwer ännu. Hans Son Zabdersab haftwer 4 hustrur, näml. Dzal, Gabill, Cogantam, och Batykasak, hwilka alla ännu äro wid lifwet. Chanens Söner heta Zabdersab, Sansib, Gundeleck, hwilken är död blefwen, Donduckgombe, Bocksurgo, Gansib, är jämwäl också med döden afgången. Zabdersabs Söner heta Dorsy, Dosan, Gabsu, Ganeisab, Dunkukdas, Zosib, Zagantas, men Cerendonduck är allaredan död. (d) Hans dötrar äro

(d) Denne är Darmadalis Son med Zaudersiap, som blef rådande Herre öfwer Torguterna ef-

Cerendombe, Dassadelik, tillika med en Dotter, som är bortgift, hwars namn jag icke wet.

Hwad deras klädebonad widkommer, så hafwa de först en räck, liksom en nattkjortel, men något stäckre, eljest swepa de honom på samma sätt kring om sig, och binda något hälte der omkring. Ärmarna äro nästan så gjorde, som på en Pälster räck. Underklädren, såsom bößor och stöflor, äro ock nästan så gjorde, som de bruka i Pälen; men de hafwa inga Järnklackar, såsom Polackarne under stöflorna.

Deras skjortor äro helt stackuga, och framman til med knappar, at de straxt må kunna lösa up dem, när som de äro heta eller swettuge, och läta dem hänga tillika med de andra kläderna öpna ner åt axelskuldrorna.

Deras mößor äro helt trinna, och ej serdeles djupa. De hafwa alt stilla en röd tops ofwan uppå mößekullen, antingen utaf Camel-hår, ull, eller spritsilke. De

ter Ajuckas och Ziauderfiap, hwilken uti en wädeld blef död.

De raka håret af hufwudet, förutan på hjeßan, hwarifrån en lång härflåta hänger ända ner åt bältet: Men skägget raka de icke, utan draga skägghåren med små tånger bara ofwan om läpparne, och lemna något qwart uti munwikarne. (e) De, som icke kunna köpa eller hålla sig uti kläde och Damask, begå sig med deras wanliga kläd-bonad, såsom Fårskins-pelsar, hwilka alla äro gjorde på ofwannämnde sätt. De förnämare bland qwinfolken bruka lika sådana kläder, som månfolken; men hafwa en stackig tröja eller jacka utan på den långa rącken, hwilka kläder aldrig hwarken bindas eller igenknäppas, utan hållas öpna och lösa. Således är bröstet helt widöppet, at särken synes. De hänga deras afgud utan på bröstet, antingen uti en koppar- eller meßings-dosa, hwarwid stora Bernstens eller Silfwer-Coraller äro fästade ända neder til nafwelen. De gå rätt så wäl med byxor och

(e) De låta skägget sitta ofwan för mun och en liten tops under nederste läppen; men ej i munwiken.

och stöflor som manfolken; Mößan är ock likadan; men de raka ej hufwudet, utan hafwa öfwer bägge öronen tu långa och tjocka härflåtor, som hänga dem ända ned på rona. (f) De hänga stora Sölfwer-ringar uti öronen, hwarwid en Tops hänger, som är fullsatt med silke och perlor; så at denne prydnad ligger dem måst ända ned på axlarna. Ringare hustrur och pigor kunna ej på annat sätt åtskiljas från manfolken, än endast af deras långa härflåtor; efter som de eljest äro rätt så snabbe och wige til häst, och uti klädren lika med manfolken.

Näppeligen kan något swinaktigare folk wara til i werlden, än detta, de twätta aldrig sina matkäril, hwilka äro gjorde af trä, utan stryka bara en gång med handen omkring dem, och slicka med tungan efteråt. De nappa i alt hwad de äta med bara näfwen. De äro icke eller alt för snygga eller renliga uti deras kokning, utan

(f) Qwinfolkets härflåtor hänga på båda sidor frammanföre; men när de hafwa något at sysla, kasta de dem bak på ryggen.

utan, sedan dyngan eller orenligheten är utskakad utur tarmarna efter as eller annan slagtat boskap, så skära de det sedan smått innan det kokas. Här med kunna de så fullkomligen glädja sig, som någon bland oß af den bästa och kräseligaste mat. Häste-köt och Märrmjölk är deras bästa föda. De göra ock bränwin af samma mjölk, hwilket de kalla Arki. Denna mjölken samkas uti hopsydda säckar af oxehudar, hwaruti hon först surnar, och blir alt stadigt i säcken stwalpad, hwar efter en tjock Grädda sätter sig, den taga de sedan af, och torka honom uti solen, til des han blir helt gul, hwilket de äta med deras gäster såsom säckerbröd, (g) men mjölken drickes i stället för öl, hwilken drick kallas af dem kumise. På samma sätt umgås de också med komjölken, när de wilja bränna sin arki derutaf. Det synes nästan otroligt, at af kumise kunna dricka sig drucken; men jag har sjelf set, huru en Kalmuck hält

(g) På Märrmjölken blir ingen grädde, ej eller göra de något smör af den; men de torka den grädden, som omtalas, är af ko- get- och fårmjölk gjorder.

hält uti sig wäl 20 skålar på hwarandra, til et halft stop i dricken, och han blef der af öfwerst full.

När de druckit ut 6 eller 7 sådane skålar, skönjes redan at de äro druckne, nästan som swin. Et folk, som är mycket begifwit til dryckenskap. De hafwa denne omtalte krafteliga mjölken endast uti Junii, Julii och Augusti månader: öfwer winteren lefwa de nog uselt. Deras hemwist är uti kojor, trinna och ofwantil spitsiga. Midt uti deße kojor hålles en liten eld utaf Häste- eller Ko-dynga, der wid de koka och wärma sig. Snön måste hos dem wara i stället för watten. De koka sällan något om winteren; utan dricka eller slå uti sig några skålar mjölk: swepa sig sedan in uti pelsar, och hwila eller sofwa hela 2 eller 3 dygnen bortät, förrän de åter nappa til mjölken. Deras lefnad är således nog ömkelig, efter som Boskapen då är drefwen långt bort ifrån dem, dit snön icke är alt för djup, och Boskapen således kan näkas gräset öfwer snön.

Om det händer, at något deraf dör, ware sig Häst, Får eller Camel, eller

nå-

något annat Creatur, så kunna de för den djupa snön skull, icke lätteligen få det hem til sig.

De hafwa ej något bröd, utan köpa Hersgryn ifrån städerna der omkring, serdeles på andra sidan om floden Volga, hwarest ordentelig marknad hålles. Dit föra de sin öfriga boskap, såsom hästar, oxar, får, och byta til sig derföre Hersgryn, Damask, Kitais lerft, Walmar, och hwarjehanda käril af järn och trä. De köpa mycket litet för reda penningar. De tilreda mäst alla sina käril af råa hudar, undantagandes ketlar och fat. Somliga af deßa käril äro på et serdeles sätt gjorda, så at, när de hållas emot Solen, kunna de ses igenom nästan som glas: icke des mindre mjukna de ej af någon kall wätska, som hålles deruti.

Faten, som de sjelfwe hålka ut med Yxor, äro så stora, at, när et sådant är fylt, måste det bäras utaf twå karar, hwar uppå de lägga, serdeles om der-stall härliga tilgå, et kokat får helt och hållit med fram och bakdel, hufwud och fötter. De hafwa ännu större fat, eller snarare sagt,

sagt, en half ja hel famns långa trög, hwilka bäras af 6 karar, när de äro upfylte med mat: Derpå lägga de Oxe- Häste- Får- och Camele-kött, och swälja det lika som hundar uti sig. När fatet är tomt, binda de det fast wid rumpan på en Häst, och låta det således dragas sin kos, dit de wela hafwa det. Om någon ej hafwer det han må slagta, tager han en serdeles krok, hwarmed han kan fånga och taga fatt på sina hästar uti marken, rider så om nattetid til en annans boskap, och tager bort antingen Oxe, Häst, Får, eller hwad han först får uti, det han sedan kör til sin kibitki, slagtar det strax och äter det up. Ingen är som stort frågar efter det bortstulna nötet; utan den som sådant mist, gör det samma åt en annan igen; ty de slagta helt ogerna sin egen boskap.

Eljest synes detta folket öfwergå oß Christna gansta wida uti inbördes kärlek; i ty de icke njuta det ringaste för sig sjelfwa, med mindre, at de först dela det åt närwarande deras medbröder, om de ock så wore 20, ja flere. Ger någon dem en

beta

beta bröd, så stor, som et ägg, eller ock en pipa tobak, hwarefter både män och qwinnor, unga och gamla äro mycket fikne, så går det strax omkring wäl til 10 eller 20 personer, eller så långt det räcker. Hwar och en drager 4 eller 5 tog utur pipan, innan han gifwer den åt en annan. De swälja ned röken, och sedan blåsa de honom helt widnunnadt åter ut igen. Sammaledes göra också deras hustrur.

När jag stundom satt och fick mig mat, har detta patrasket sutit på haserna, eller med benen i kors under sig, 3 eller 4 steg midt emot mig, och stadigt korat mig uti ögonen, liksom hundarna göra hos oß: ty tog jag för ro skul en gång et ben, hwarwid ännu satt något kött, eller ock ibland et stycke bröd, och kastade bort öfwer dem på några och tjugu sieg wid pas; men då fick jag se et uptog, huru den ena styndade sig öfwer den andra, at nappa det til sig. Den som då först fick uti det, tog också först sin del deraf, och sedan gick det rundt omkring til de andra.

Ganska sällan händer, at något par släß, eller täfla i wrede med hwarandra: icke deß mindre låta de ingen ting tagas ifrån sig. De pläga ock göra partier til sina grannar, såsom Karakalpakerne, Baskirerne, öfwer Volgan til Kubankiska Tartarerne, såsom ock wäl in uti Ryßland, och det på et tjufaktigt sätt. Hwad de således rappa til sig, det är då deras, nämligen människor, boskap och hästar; men människorna, dem de sjelfwe icke behöfwa, sälja de bort åt de andra Calmuckerna.

Deras gewär och wapen, består uti et spjut, och en boga med en 6, 7, til 10 stycken pilar uti kogeren. Ganska få bruka Sabel: Kan ock hända, at någon finnes, som hafwer Turkisk eller Cosakisk bößa. De äro så hjeltemodige, ja så warsamma och snabba, som Haren om kalla winteren; men tillika så förslagne uti röfwa och stjela, som någonsin den hungrigaste warg. När en swulten warg köres, löper han fuller et stycke sin kos; men stanar och ser sig tilbaka, at kunna fånga något. Sammaledes ock de:

de: går en på dem löst, så löpa de fuller; men wänder en sig tilbaka, så följa de enom åter på hälarna. Ryßarnas Städer, som ligga wid deras gränsor, måste för deras skull, som tidast skicka ut partier emot dem. Om någon blifwer öfwerraskad och tagen til fånga uti sitt rof och tjufnad, så måste han hålla fångelset så länge til godo, til des han blir utlöst, hwilket plägar ske emot 50 eller 60 goda Hästar, Commendanterne til winning. Wil den fångne icke lämpa sig der til, töra wäl Ryska Commendanterne sticka någon til deras Chan, at gifwa honom berättelse derom. Om då godset som war röfwat åter kan igenfås, så gifwa de det tilbaka, hwar ock icke, så betalar Chanen stadan, hwarpå den fångne sleppes utur sitt fångelse. Chanen dömmer sedan tjufwen ifrån alt hwad han eger, och gifwer honom til de andra för en ewig träl; men hans egodelar behåller han för sig.

Deras Stat och Politiqve kan ej i något mål jemnföras med hwad som finnes hos annat folk; ty här är Herre och tje-

nare nästan lika nackgilla. Ingen wisar för den andra någon höflighet eller wördnad. Tjenaren tager ej mößan af sig för husbonden, icke eller husbonden för Chanen sjelf. (*h*) Kommer han til Chanen uti hans Paulun eller tjell, sätter han sig strax neder, sedan han först bockat sig med en styfwer rygg, och opwist bägge flaka händren fram för sig, sedan han sagt *menduchin*, det är, lefwer du wid helsan? eller äst du wid god helsa? Om Chanen til äfwentyrs får honom en Skål kumises, eller en liten Cardus med serdeles slags Tobak, som kallas Char, så gör han sin tacksäjelse med obögdan kropp: håller den högra tumen fram för ännet. Så länge han är barhufwad, tager han ingen ting emot, och om han för heta skull nödgas lägga sin mößa från sig, och kan ej, när honom gifwes någon dryck eller hwad det wara månde, så strax få uti hänne igen; så höljer han hufwudet med flata handen, eller

(*h*) Fast de aldrig taga Mößan af sig, så wördda de likwist dem, som äldre äro, och låta dem altid sitta i främsta rummet.

ler kastar han sitt ärmkläde deröfwer, til deß han hafwer druckit ut det som war honom gifwit; men Tobak röker han wäl ohölgder.

När de rida ut; ty de gå näppeligen öfwer 20 eller 30 steg til fots; så rider Herren och tjenaren, ja ock Chanen sjelf uti bredd med hwarannan; men derom äro de likwist monne, at de må altstilla hafwa honom emellan sig. Den största heder och wördnad, som Chanen hafwer af sin Hofstat, är, at de altjemt se honom stint och utan återwändo up i ögonen: nästan på samma sätt, som en wäl tillärd jagthund plägar göra hos oß. Befaller han något, så står en af de snabbaste op och fullkommar hans befalning. Eljest lyda de föga sådane påbud, som han låter utgå ibland olusserne eller folkhoparne, hwilket jag säg år 1714, när jag reste dit med Chinesiska Legationen.

Usin Taisa, som tog emot oß uti Saratoff, at derifrån ledsaga oß til Chanen, hade befalning at kalla up skjuß åt oß af alla olusser som ligga i wägen;

men de gofwo honom ingen ting sjelf-krafde: utan han måste som tidast taga sådant med wåld och trug af dem. Här fick en se, huru de å båda sidor ströko på hwarandra, så at också jag ofta nödsakades undsätta mitt sälskap, och hjelpa til, at taga så många Cameler och Hästar som wi behöfde. Jag fick icke låta mig falla sälsynt före, at jag, så wäl som mina dragoner, måste hålla til goda några slängar, bara wi kunde få nödig skjuß. Det förtröt mitt folk som alramäst, at konorna stundom gofwo dem öfwermåttan feta slängar med deras hytte-stänger, och at de deremot på intet sätt kunde slåcka sin harm på dem tilbaka; emedan de efter utgifna slängar skyndade sig in uti deras kojor igen. Men der mannen icke war sjelf tilstädes, och de icke sågo sig nog dogse til motwärn, skuro de boskapen löse, och låto dem löpa sin kos; ty de wiste wäl de icke kunde tagas fast med bara händren. Somlige ibland dem woro så hedersamma, at de bödo dragounerne med wanliga miner eller winkningar in uti sina tjell. En

dra-

dragoune trodde, at de til äfwentyrs hade några föräring at gifwa honom, gick fördenskul dit; men när han kom in til hänne, lade hon sig strax widöppen, drog kläderna högt up, löste Börorna neder, och böd således fram sina waror: lät honom tillika weta, at han fuller kunde hafwa sin lust med hänne, så framt han wille, men at han ej skulle röra hännes boskap. En dragoun sade mig detta uti mycket folks närwaro. Det må nu wara härmed huru det wil, så tror jag det samma; emedan deße qwinfolk äro alt för käta; ty jag hafwer sjelf set, at en utaf mina dragouner, som hade några Sömnålar och små Speglar at sälja, wiste det åt en Kalmuckiska, icke långt ifrån der jag satt. Hon syntes tycka mycket om detta godset; men ömkade sig, at hon icke egde några penningar at köpa före, utan läckade honom til kärlek; men Karen blygdes därwid och gick sin kos.

Eljest hwad deras styrka til mantalet widkommer, så räknas de til 40 eller in emot 50 tusende, som efter deras

sätt äro wäpnade män, förutan qwinnor och barn, och äro uti 4 ulusser eller flockar åtskilde.

Chanen sjelf hafwer den ena flocken, hans Son Kabdersab den andra, Chanens Brorson Nasarmamut den tredje, och en hög Herre, Zetire kallad, den fierde flocken. Deße råda serskilt och högst öfwer härarna, eller hwar sin folka hop: gifwa ingen annan skatt til Chanen, än krigsfolk, som sedan öfwerlämnas til Ryska Czarens tjenst: eljest göra de alt hwad dem sjelfwom lyster. Deße 4 hufwudflockar hafwa deras wissa utrymd på markene om sommaren, och när de stå i fält-leger om winteren, så at den ena icke kommer för när in på den andra, nämligen Chanen sjelf hafwer sin Tract ifrån Zaritzin in til Caspiska Sjön, hans Son Kabdersab emellan Zaratoff och Kamischen, ända til AstraChan. Zetire hafwer alt stilla sitt leger emot Zaratoff; men Nasarmamut har sitt tilhåll längre bort ifrån honom in uti öknen, emot Baskerska och Karakalpakiska gränsen.

Alle deße Höfdingar måste om winter-

tertiden laga sig långt bort ifrån Volga-strömen in uti ödemarkerne, eller ock hafwa deras leger helt nära wid Städerna, för deras wåldsamma grannar skul, fast än Städerna icke se dem gerna nära wid sig, efter som det är nästan ogörligit för detta folket, at kunna hålla fingrarna. Nasarmamut wistas mäst om winteren in emot Staden Seigik, som ligger wid Seiguk-strömmen, hwaraf Staden fått sitt namn, och står under Ryska Czarens lydno.

De bo i kojor, hwilka äro omswepte med filt: äro trin-bygde och draga sig upåt ändan tilhopa, hwaruti de lefwa så nögde, at fastän de stundom komma at stå wid någon stad eller bygd, sköta de icke om, at bo uti några hus, utan säja, at de lefwa mycket heldre uti fria luften, än uti unkne och elaka bygnader. När de således legat wid pas 10 eller 14 dagar på et ställe, så at der ej finnes något bete för deras Boskap/ Hästar eller Cameler, taga de ned sina Tjell, packa dem på Camelerne, sätta sina qwinnor och barn derpå. Så toga de några mil län-

längre bort, antingen tilbaka, hwadan de komne äro, eller ock på sidan, eller framåt; ty de hafwa wißa ställen, där som watten eller annor wåtaktig grund finnes, hwarest de pläga taga stånd. De weta ej hwad det är at åka med wagn, utan rida på Hästar, Cameler, och Oxar; hwar af kommer, at där näppeligen finnes någon Oxe, som icke är til ridande så tamder som en Häst. De bära et hål igenom nosen på Oxen, och binda et smalt rep däruti; hålla det up emellan hornen, och styra dem således hwart de wela til höger eller wenster. En kan wäl täncka, at detta måtte gå neg drögsamt til, hwarföre också måst qwinnor och barn rida på dem. De bruka Kö- och Häste-dynga, som är torkad i Solwärman, til eld och kok-wed, emedan de ej hafwa annat bränsle uti ödemarken; men när de hålla leger brede wid Volga-strömmen, kunna de samka så mycket wed de tarfwa, som wid stranden drifwes tilsamman, och uphemtas af deras trälar. Deße trälar äro utaf Baskirer, Karakalpaker, Kubaner, jemwäl ock så fångne Ryßar, rc. Män-

Mängen skulle förundra sig öfwer den mykna boskap, som i stora skockar går wid deras leger. Stundom skyla de öfwer hela marken til hela 2 à 3 milen bortåt. De äro ock så feta, at där någon strax på timen skulle slagtas, woro det ogörliget för fetma skul at åta där af; men när Ryssarne köpa dem, och de drifwas öfwer Volga floden, blifwa de helt swultne, och om de sedan hållas länge wid lif, så dö de aldeles. Deras får äro ock mycket feta: de hafwa en stor rumpa eller fet klamp, som wäl är 4 händer bred. Deraf äro de så tunge och owige, at en kar wäl kan löpa up dem på marken, efter som de ej orka komma undan. Uti rumpan är aldeles inga ben, utan bara fett; men så snart de koma der ifrån öfwer Volga, mista de också sin fetma, och breda rumpa. Calmuckerne klippa aldrig sina Får (i), utan låta dem

(i) Det är wäl sant, at de ej klippa sina Får; utan de hafwa et tweäggat jern, hwarmed de skära af Ullen om Höst och Wår. De göra deraf Filtar, til at täcka öfwer sina hyttor med. Sammaledes skära de ock Ullen eller håret af

dem antingen sjelfwa fälla ullen, eller taga de dem fast, och draga den gamla ullen utaf dem. Sammaledes göra de också med Camelernes hår, deraf de sedan göra sig filtar til deras hyttor: Somlige låta Ryska trälar spinna samma ull, och tilwerka sig winter-strumpor deraf: Somlige sälja både ullen och Camele-håret, så rådt som det är.

III. Capitlet.

Om deras Lära, Gudar, Präster och några sedwänjor.

Jag gaf mig i tal år 1714 med en på deras sätt skriftlärd Kalmuck Saisan (k) wid namn, om deras Guds dyrkan, och sporde honom til, om han wiste, huru

Camelerne, och sno deraf sina rep blandade med Häst-tagel.

(k) Saisan är ej något namn, utan tjenst. En sådan är rådande öfwer 1000de mer och mindre, ja ibland ock öfwer 100de.

huru Himmelen, Jorden, Hafwet, Solen, Månan, Stjernorna, med mera, blifwit skapade? Hwartil han swarade, det han mycket wäl wiste alt sådant, och at han läsit derom, tog derföre på at förtälja, at himmelen hade af början warit lika som han nu förtiden är, nämligen flere än en Million mälnskyar öfwer hwarandra, likwist, at den ena warit så långt skild öfwer den andra, som 15 rop kunna höras. Och som et människo-rop ej torde stort kunna höras öfwer en fjerdedels wäg; så skulle den ena molnskyn warit 15 fierdings wäg öfwer den andra. Derjemte, at Jorden skulle sålunda kommit til: först hade det warit en wederflogga af en hiskelig storlek: utur denna wederwirflen hade Gud låtit framkomma et öfwermåttan stort och högt Berg, som räkt ända up i skyn: deruppå har det haglat utur molnen öfwer Berget och wederflogan: hwart och et hagel så stort som et wagns hjul. Haglet har sedan smultit af wedret, så at watnet deraf lika som en skölje flod runnit omkring Berget, men at det ej skulle ytterligare utbreda sig eller alde-

aldeles öfwerflöda, har Gud stångt det in: sålunda skal af Berget blifwit Jord, och utaf wattet Haf och annan Sjö.

Han sade ytterligare, at Solen och Månan hafwa hägge warit gjorda af glas, och hölt det för helt wist; emedan ännu finnas sådane glas, hwarmed alt kan itändas, ware sig hwad det ock wil; ty är ock troliget, at månen måste wara utaf glas, emedan de gamle hos dem haft sådana glas, at när de hållit dem emot månen, så hade watten drupit deraf: dylika glas wore nu sälsynte och föga til fångs; men likwist skulle den heliga mannen Dalay Lama ännu hafwa något sådant glas.

At Stjernorna woro icke mindre gjorda af detta glaset, än månen, derföre lysa de ock tillika om nätren.

At de första människor warit flygande andar, de der swäfwat emellan Jorden och Himmelen, och sålunda skolat alt stadigt lefwa, hwar de icke lätit sig neder uppå Jordene och ätit utaf de stora blomstren; men sedan de det gjort, äro wingarna utaf dem förswunne, och de blifwit människor.

Nu

Nu åstundade jag ej mera weta om den öfriga skapelsen, sedan jag såg, at den goda mannen med sin wisdom satt uti et gräseligit mörker; utan jag längtade bara at få weta, hwadan deras Religion hade sin uprinnelse, och hwarvppå den sig grundade.

Han swarade, at deras tro war ifrån Indien, för 4000 och några hundrade år tilbaka, enkannerligen och först af en helig Caganſukurta kallad, som war utaf himmelen nederkommen. Den Herren Czaifamuni benämnd, som på den tiden war rådande öfwer Kalmuckerne har åkallat och dyrkat honom såsom en Gud, för hans många och stora jertecken skull. Efter honom wore ännu en annan gud af himmelen kommen, til skapnaden som en ödla eller tyrfota, som warit ganska stor och mycket dräpelig uti undergörande: hans namn är Altangatuſun. (l) Den Herren, som då war rådande, har likaledes dyrkat honom för en Gud, och sedan påbudit

(l) De kalla Nordstjernan Altan gatuſun; men den Guden, som kommit af Himmelen, kallas Schackſami.

dit sina undersåtare, at samaledes tilbedia honom. Emedan nu deñe Czaifamuni warit den första, som begynt samma Guds dyrkan; Så hafwa hans undersåtare omsider också tilbedit honom sjelf såsom en Gud. Hans bild är gjord af en helig man Bisufgarma kallad, och sedan blef det påbudit, at ock den skulle dyrkas, och hållas heligt. Denne Czaifamuni hafwer uti sin tid haft många hustrur, och alla hans Söner äro hos dem för heliga räknade, hwilka ock såsom helgon aldrig fäst sig uti något giftermål. Deraf kommer, at deras Lamas eller Präster lefwa ogifte än i denna dag. Czaifamuni, sade han, lefwer ännu, och ingen wet, hwart Gud hafwer fört honom. På den tid han ännu warit uti Indien, har en hans Son Aremdsur kommit uti Landskapet Tangut, hwarest nu förtiden deras Patriarch Dalaij Lama bor, och har dit infört denna Religionen.

Samma Aremdsur hafwer gjort sig så trägen winning at sprida ut sin lära, at jemwäl Chineserne wedertagit den samma. Han har ock gjort dem et så

stort

stort nöje dermed, at de derföre dyrkat honom högtideligen såsom en gud, och ej kunnat gifwa honom högre namn för hans många jertecken skull, än Dalaj Lama, det är, Guds Prest. De bära hans bild såsom en stor heligdom hos sig, den de wörda och dageliga tilbedja. Ja, det som ännu mera är, kalla honom rent af Burchan eller Gud.

Utaf honom hafwa också Mongalerna fåt deras tro, utaf hwilka Kalmuckerna åter fåt den, nämligen de, som Contais nu råder öfwer; men stodo tilförene under Bosto Chan, som den tiden bodde närmast wid Mongalerne; men nederlades af Chineserna 1697, och blef sjelf ihjälslagen, hwar om redan i första Capitlet är handlat. På sådant sätt är också denne Religionen än i dag hos dem uti lika bruk, fast icke så ifrigt hos alla.

När de skola hålla sin Gudstjenst, blåses först wid et af Presternas Tjell uti en Trommeta af trä eller annan materia, hwilket låter nästan som en oxe rämade. Sedan komma Presterna tilhopa, sätta sig neder rundt omkring uti paulunen, til-

lika med några af de förnäma, hwilka förstå det Mansuriska tungomålet, som talas af Presterna. (m) De läsa alt efter som Presterna läsa för dem, men det gemena folket, som icke förstår skriften/ eller äro boksynte stå fjerran afsides emot Tjellet, hafwa deras raband uti händerna: låta den ena perlan efter den andra falla utföre, och säja uti sin enfaldighet, Ommany patmee chun, hwilket är, **Gud miskunne sig ut öfwer mig!** eller **Gud ware mig nådelig.** Men den som förstår skriften, och ej för sin ringhet skull får gå med in i Tjellet, lägger ock deßa orden dertil, innan han säger: Gud ware mig syndare nådig. Nämligen mechme deredzin menme dzeve deredzin dzongait schik umbodzime,

(m) De läsa ej på det Mansuriska målet, hwilket talas af de Chineser, som äro af Chinesiska Kunga-slägten, och kallas Mansu. De kännas igen af deras gula klädebonad; ty de gamla Chineser få ej bära något, som är gult. De hafwa et annat mål och skrift, som nu är den rätta Chinesiskan; men Mansuriska skriften är nästan som Mongalskan eller Calmuckiskan. Presterna läsa det Tangutiska.

zime, det är: Alswåldige, ewige, gode, alwetande och milderike Gud, de starkas krono, war mig nådig. Då de göra bön, stå de gent emot deras afgud, hwar han också må wara satt eller lagder: hålla bägge flaka händren tilhopa fram för anletet: Läsa, eller mycket snarare sagt, sorla helt sakta fram några ord: kasta sig sedan med händren för ansigtet framstupa neder uppå jorden. Detta sker wäl 100 gånger uti en enda bön; Som jag tror derföre, at de hafwa et wist tal för hwar ock en Gud at falla ned före, hwilka skola wara hos dem uti en oräknelig myckenhet. Jag har sjelf sett efterföljande, neml.

1 Caganfiukurtu, en afgud, som hafwer uti sin högra hand et spjut på hwars öfra ända är en bild lika med et människo-anlete: Efter deras mening skal det wara en krona; men i sin wänstra hand håller han et swärd: han sitter på en låg thron, och hafwer fötterna i kors under sig.

2 Czacamuni, hwilkens högra sida är helt bar ifrån axlen ända ned til bältet. Hans hår är helt stakugt och blätt, sitter

likaledes med benen i kors under sig: håller den högra handen på läret och den wänstra fram för knäet.

3 Zumchäbava, hafwer warit en Lama; ty har han ock så Präste-kläder på sig, om hwilka kläder jag sedermera lärer skrifwa. Han sitter med benen under sig i kors: håller bägge händerna fram på bröstet sammanlagde: har lika som wingar wid bägge axlarna.

4 Aguffi uti människohamn, sitter uppå en thron och håller en bok uti näfwen.

5 Gamanda, hwilken icke hade mindre än 3 stora och 15 små anleten, med twänne långa horn: 15 små anleten suto emellan hornen och öfwer deß större anleten. Han hade ock 6 händer och 6 fötter.

6 Kaykergo har utom 3 stora 9 små anleten, de 9 små stå alla i en rad i stället för ögonbrynen, 3 nedre wid buken, och 3 på hwardera sidan, så at de tilsammans äro 21. Han har ock 6 händer och 4 fötter. Håret står up i wädret, är helt swart. Öfwer och emellan håren är et häste-hufwud. Han håller

et

et swärd uti högra handen, och et spjut uti den wänstra.

7 Ourdara sitter uppå en thron med fötterna i kors under sig: bägge händren ligga i kors: Han har en bonad på hufwudet.

8 Daly Lama, är guten i ler: sitter uppå et hyende, med föttren under sig i kors: är helt ringa klädd. De andra åfwannämnde Gudar äro gutne utaf meßing och förgylte.

9 Altangadasuh hafwer hufwud och rumpa lik en orm, med 4 fötter, som en ödla eller fyrfota. Deras Patriarch Czacamuny, har dyrkat honom, och derföre, som tilförende sagt är, påbudit folket at göra det samma. Detta afgudamönstret är ock igenom hans son Aremdsur, kommit til Tangut, och derifrån til China nämligen til Bedzin, hwarest denne af Guden utstiftas åt Kalmuckerna af en stor Lama Tembe Kutucht kallad, med tilsäjelse, at ho som idkeliga tilbeder och bär stedse hos sig samma beläte, den kan ingen kula sära uti någon drabning. Til at pröfwa om det wore sant, har Chine-

ſiſka Chanen, låtit hånga det på en bok, på hwilken den ſtarkaſte bogeſkytt der war, ſkutit; och pilarne hafwa ej kunnat ſkada den ſamma; men ſå ſnart belåtet war borttagit derifrån, hafwa pilarne flugit twert igenom boken. Derigenom blef denna thron ſedan ſtadfäſtad hos dem, at eho ſom uti någor drabning hafwer detta beläte på ſig, kan ej hwarken af kula, pil, ſwärd, eller ſpjut bli ſårad. Om ock, til äfwentyrs, något ſådant ſkulle tränga ſig igenom, ſå ſkall Guden lika fult taga bort ſwedan. Utom de här afgudarna och dem jag tilförene talt om, ſom jag ſjelf ſet, har jag hört ſäjas at de ſkola ännu hafwa ganſka många Gudar af underſamma figurer, dem de dyrka ſåſom 1 Abida. 2 Biſugarma. 3 Kutuchta, 4 Gantzinbo, 5 Dyſatu. Jämwäl DZembemo, en Jungfru med 370 händer ock 2ne fötter. Där lärer ännu finnas många flera ſå at de ſjelfwa icke lära känna alla.

Dalay Lama, ſom nu är Patriarch hos dem, ſkal wara den 5te. Men de tro ännu på den förſta; emedan han innan

han

han dödt, spåt förut, och sagt, på hwad rum han skulle uppehålla sig efter sin uppståndelse, i hwad skapnad, i hwad för klädebonad, i hwad högd eller storlek. Summa, som han om sig talt, så hafwa de ock så altjämt funnit honom.

När något barn födes hos dem, så gifwa de det namn sedan 10 dagar äro framledne: Detta gör antingen en Lama, Barnets fader eller moder, ja stundom en främmande. De hafwa ingen föreskrefwen lag häruttinnan.

När et par skal wigas, så slå de up et tjäll eller hytta för manfolken, och et annat för qwinfolken. Först fägnas de med den bästa mat, som de kunna komma åstad, och sedan det är mörkt eller lidit på qwällen, föra de först in bruden och sedan brudgummen uti en serskilt hytta och läsa igen dörren efter dem: derpå går hwar och en sina färde, at hwila sig. Om morgonen komma de tilhopa igen, äta och dricka hela den dagen igenom, til des de åter skiljas åt om aftonen.

Om någon sjuknar, så får han lig-

ga utan läkedom aldeles hjelplös: dör den sjuka, så hafwa de icke eller någon wiß regel eller sed, huruledes de skola jorda den samma, somlige taga kroppen och bränna honom up, lägga sedan askan uti en kruka och sätta den ned i jorden. Somlige kasta liket uti watten, och somlige lägga det i jorden.

Sedan människan är död, går den aflednas präst til en utaf deras yppare präster at gifwa honom sådant wid handen, och åskar utaf honom en Själameßa för den döda, hwilken på timmen är tilreds med 3, 4, 5, 6, til 7 små flaggor så stora som et litet ärmkläde: skrifwer på dem de orden som de tro wara lämpeliga til Själmeßan, och sådant med röd färga, alt efter som den döda är rik eller fattig til. Derefter utstiftas deße påskrefne kläden af prästen, stundom 3, stundom 4, ja också 7 som jag sjelf set. Deßa kläden bindas fast wid små stänger af $1\frac{1}{2}$ alns högd, och sättas i jorden af den dödas qwarblefne på et tjenligit rum alla i rad på sådant ställe där wädret som häst kan komma

wid

wid dem. Där med wil prästen inbilla dem, at så mycket som wädret blås uti flaggorna, så flitigt läser han Själameßan öfwer den döda.

De tro at i samma ögnableck, som själen skal skiljas wid kroppen, kommer anden utaf Guden Abida och drager själen til sig. Om hon då är ren från synd, så tillåter han hänne at swäfwa uti fria luften; men är själen smittad med synder, så blåser han hänne lika som utur en spruta ifrån sig; hwilket alt sker i osynlig mätto; men först rullar eller wiker han hänne, liksom et blomster ligger i en knopp innan det sprucket ut eller börjar blomstras. Sedan tilstädjer han själen åter fara i något lefwande creatur, hwad det hälst wara må, antingen människa, eller också något annat djur.

De hålla wäl före, at werlden skal på domedag förgås af eld; men de weta ingen ting om de dödas upståndelse. Ytterligare sporde jag denna Sailan, hwart han mente, at de som ännu lefwa, skulle taga wägen på domedagen och om de til äfwentyrs skulle brinna up

tillika med jorden? hwarpå han swarade: GUD har tilredt et ställe för dem som äro rena och honom tacknäineliga, hwilket icke lärer itändas af eld på den sista dagen; men at orena syndare warda tillika med jorden förtärde uti eld, och at deras själar sedan lära swäfwa emellan himmelen ock djupet. De weta icke något mer at säja om domedagen.

Hwad deras präster widkommer, så hafwa de först och främst en stor secte, den de kalla Mansiker, (n) det är så mycket, som en Vicarius. Denne är icke åtskild uti klädedrägt ifrån andra Kalmucker: utan endast deruti, at håret på hufwudet är helt ock hållit afrakat, och at de ej dricka utur någon annan skål, än sin egen, den de alt jämt bära uti barmen: ej eller äta de något hästekött; fast de dricka mjölken. De taga icke eller hustrur. Deße Mansiker warda ock brukade uti allahanda werldsliga ärender:

Den

(n) Mansie äro som Studenter hos oß. De wigas in der til, hwilket är det första steget til Prest, sedan blir han Getzull, dernäst Gellung, och så ytterligare.

Den andra Secten kallas Lama, det är, Präst. Deße taga icke eller hustrur. De raka helt ock hållit bort sitt hår och plocka ut skägget, såsom de werldsliga också hafwa för sed. Deras kläder äro mörkröda, (o) och på samma sätt gjorda, som de werldsligas, allenast med den skilnad, at en Lama har et stort swetthål under armarna, och at han bär en underräck, som är utan ärmar, deras skjortor äro ock utan ärmar. När de äro mycket warma, släppa de öfwer-räcken ifrån den högra eller wänstra axlan, så at han hänger ned på gördelen, eller sticka de händren igenom swethålen: kasta ärmarna baklänges, eller sticka dem in under bältet, som måst plägar wara gjordt af en rem eller lärfts-rimsa; men då de känna sig frusna, draga de öfwer-räcken

(o) Deras kläder äro ej allenast röda, utan ock gula; ty alla Prester, så högre som lägre, böra bära bägge deßa färgor; men inga werldsliga. Hos Torgouterna få Presterna bära Sidentygs kläder i omtalte färgor; men hos de andra måste deras kläder wara af Ull eller Bomull.

räcken rätt uppå sig, såsom ock lufwan, öfwer hufwudet. Lufwan är fast sydd bak wid räcklinningen, och nästan tocken, som Capuciner-munkarne bruka. Således rida de åstad. Eljest gå de gärna barhufda, och med nakna armar.

Ingen Lekman eller werldslig får lof at dricka utur presternas skålar, emedan de tro, at skålen ohelgas derigenom. När de sjelfwa dricka derutur, säja de deßa orden: om a chum. Om betyder så mycket som: alt hwad som är uti himmelen och på jordene, ware optylt med mat ock dricka. A, det njute med mig här af hela werlden: Chum, det warde alt rent, hwad som i denna skålen är orent.

En Lama hålles hos dem uti stor heder, och sitter alt stilla ofwan om deras Chan (p). Om han hafwer en bok eller Gudabild uti näfwen, så komma de

(p) Chanen står ock up för en sådan stor Lama, som är antingen Chutuchta, Gabo Lama, Gumbo Lama eller Aremsimba; men icke så för de andre Presterna, fast deras Säte är öfwer alla werldsliga.

de andra och åska wälsignelsen af honom. Han lägger hwad han då hafwer uti handen, ware sig Gud eller bok, på bedjarens hufwud i stället för wälsignelsen. Sedan gör den, som fåt wälsignelsen, en djup bockning för honom, och går så sina färde. Sammalunda göra ock de werldsliga mot hwarandra. Likaledes bära de sig åt när de wilja taga någon bok uti handen, eller framte deras Guda-beläten, som de hafwa på halsen.

Ingen törs öpna deßa afgudar, med mindre han först hafwer wira uti handen eller eljest hos sig.

De hafwa ännu en annan Sect, som kallas Susuctu, det är en Pilegrim eller wandringsman, fast de äro få, som gifwa sig til denna Secten; emedan det faller dem mycket träksamt at härda ut med des Reglor; De måste i 7 års tid löpa til fots. Ar någon som wil ge sig där til, så går han först til sin Lama och låter honom det weta, hwilken sedan ger honom en fana med rödt bleck påskrefwen, i stället för en Pilegrims staf, och en liten oval trind ask eller dosa, hwarige-

nom

nom går en liten pinna tjock som et finger. Wid dosan eller asken hänger en klamp af jern, hwar af dosan får en swängning, at hon kan wridas i kring. Uti samma dosa ligger en skrift, som skal lända til Guds ära och pris, när han wänder dosan kring på den lilla pinnan som han håller i handen, hwilket betyder så mycket, som skulle skriften, som där utt är gömder, bli sjelf läsen af dosan. När nu denne warit hos presten, och gifwit sig an at blifwa en Pilegrim, så spör Laman honom åt, huru många år han wil wandra, då den andra lofwar 3, 4, 5, 6, ja också wäl 7 år til fots, och gå ifrån egodelar, qwinnor och barn uti öknena. Hwarpå Lamas wälsignar honom och gifwer honom den skrefne fanan eller flaggan, såsom också den omnämnde dosan, och låter honom dermed gå ifrån sig. Men förrut göra de en kjortel åt honom af filt, den han måste taga på bara kroppen, jämwäl en hatt, en liten wätsäck på ryggen, paßlor utaf rå oxe eller häste skin på föttren, flaggan på axlan och dosan uti näfwan. Således löper han hela sommaren omkring

kring uti öknene; men om winteren slipper han at löpa så ständigt, så för kölden, som den djupa snön skull; ty ligger han ofta 5 eller 6 dygn på et ställe. När han således löper med sin flagga, och hon wäftas af wädret hit och dit; så tror han, at afgudens Abidæ anda låser i hans ställe den röda skriften, som står på fanan. Ej eller törs han lägga fanan ifrån sig ned. Om han kommer til någon koja eller tjäll, där han kan få sig någon mat, utan då sätter han flaggan fram för kojan ned i jorden, så at wädret kan blåsa på hänne. Han lägger ej eller dosan ifrån sig, utan bär hänne alt jämt i handen: allenast när han äter, då han kallar en annan til sig, rör honom dermed fram för pannan, hwilket utmärker wälsignelse, och flyr honom dosan sedan uti handen, at den andra, så länge han äter, må swänga hänne ikring; ty asken måste efter hans gjorda löfte aldrig stå stilla.

När den utsatte tiden är framfaren, kommer han fuller hem tilbaka igen; men rörer aldrig mera sin hustru, utan lef-

wer

wer som en helig, hwarföre ock alla hälla honom, så at ingen Lama törs jämnföra sig uti lika helighet med honom.

Sedan får han fuller rida til häst, men dosan och flaggan måste aldrig wara ifrån honom. När han sitter til häst, förer han wäl icke sjelf flaggan; men dosan den swänger han likafullt fast han rider.

Händer det, at han då kommer til måltids hos någon, så slänges dosan af en annan som förrut är sagt.

Jag hafwer ock haft tilfälle, at något göra mig kunnig om deras bröllop. När en piga rosas för någon, och han på sådant godt låford tänker fästa sig med hänne, skickar han sin moder eller några af slägten at se hänne. Hwilka sedan gifwa honom swar om hännes stapnad, med mera. Deruppå sänder han någon dit, at fria til hänne, och lofwar gofwor, efter som hon är fager eller brudgummen rik til. Fadren wärderar sin dotter emot 10 stycken hästar eller 10 oxar, eller huru de bäst kunna bli sams derom. När handelen således är sluten,

skic-

skicka de efter Lama eller presten, hwilken läser något för dem utur en bok, och gör utaf pigans 3, 4, 5, 6 hårflätor allenast 2ne; ty så länge hon är mö, hafwer hon wäl 8 9 tils 10 hårflätor.

När måltiden är förbi, låta hännes föräldrar sätta up et nytt tjäll af filt för Bruden, som och blir hännes morgon-gåtwa: Hon får icke mera brudförning. Om nu Brudgummen lyster straxt gå in med hänne, uti detta nya tjället, står det uti hans skön; hwarom icke, så kan han taga ned det och låta föra det tilliika med sin unga Brud eller hustru hem med sig. Det händer ock ofta, at en sådan ung piga röfwas bort af sin älskare med wäld, eller snarare sagt på Tjufaktigt sätt, då fadren hafwer hwarken häst eller oxe, ko eller får at wänta för hänne. Detta är alla deras sedwänjor wid bröllop.

IV. Capitlet.

Om den Chinesiska Legationen, och huru den 1714 d. 2 Julii blef

hos deße Calmucker fägnad och emottagen.

NÄr wi d. 17 Junii 1714 gingo ifrån Saratoff öfwer Volga strömmen, tog en Mursa usin Taisa emot oß, hwilken ock kallades Deinerich och hade Kalmucker med sig, de der ledsagade oß til Chanen.

När wi kommo på en half mil när där Chanen sjelf wistades, mötte oß en Calmuckisk Hofman, med hundrade hästar. Han red sjelf utur sin Tropp, så snart han fick oß i ögnasikte, och sade til oß deßa orden: ci amolan bogda Chan mendu, det är: lefwer Eder Chan ännu wid helsan, hwarpå Chineserne swarade: mendu eller ja han lefwer ännu wid helsan. Efter detta swaret, wände han på timen tilbaka igen til sitt folk, och wi redo derpå utan något hinder til et rum, hwarest 10 stycken filt hyttor woro upslagne för oß och wäl tilpyntade.

D. 2 Julii kom en af Chans mansiker och gjorde Chineserne en höflig helsning ifrån sin Chan med berättelse at de fuller strax dagen efter deras ditkomst

komst skulle fått tilträde hos Chanen, så framt han icke hade tänckt på deras tröttsamma resa och derföre welat låta dem först hwila sig något; men nu wore Chanens åstundan, at de straxt skulle få komma up til honom. Där på lagade de sig tilreds, och redo under mitt ledsagande, med 40 man til Chanen, hwarest en Dvorinin, det är en rik Adelsman Boris Kreitoff, jämte en Lieutenant Litz benämnd, och 100 Dragouner utur Astrachan stodo å bådo sidor om Chanens Paulun wid wägen och skyldrade för oß med fullt spel.

När de nu kommo til Chanens Paulun, öpnade de deras trådosa, och togo ut skriften som låg deruti: Hon war skrefwen på gult papper. Den ypperste utaf dem, Agadaij kallad, tog emot hänne och hölt hänne med bägge händren ¼ aln öfwer hufwudet, gick således gansta tägeligen där med förut in uti Teltet och ända fram til Chanen, den der satt uppå en thron, som war ¼ aln hög, prydd med Persianiska Tapeter och hade et Sammets hyende under sig. Sedan Legaten hade lyckat sitt tal, fick han honom sin Chans skrifwelse uti händer, fattade med bägge hän-

dren Ajucka om knäna, hwilken til tacksamhet lade sin högra hand på Legatens axel, och satte sig strax ned igen. Hwarpå Sargutceij, Turesin, Gattu Chabun, Seisan, Bitzetz och Kargan, stego fram och gjorde sammalunda som den första. Derpå satte de sig alle neder i en rad Sedan de nu först hade talt et och annat som icke war om serdeles stora ting, bars thé fram, som war blandadt med kärnemjölk. Et stycke rödt, men ganska ringa Damast breddes sedan ut på jorden, som skulle wara i stället för borddukk, och grofwa Bomulls lärfts Servietter lades för hwar och en; men de hade hwarken talrick, sked eller knif. Sedan bars hwarjehanda fruckter fram på tenfat, såsom fikon, mandlar, Rusiner, nötter, och stora Socker stycken. En Armenian från Astracan, som war tingader dit, at koka, egde detta tenet. När de hade ätit en tima eller något mer, där utaf, togs det bårt, och fårkött bars åter uv på samma fat med risgryn och torra kokade Rusiner ibland. Et sådant fat sattes upprägat för hwar och en.

Cal-

Calmuckerne togo med hela näfwen däraf och swälgde uti sig; men Chineserne åto efter deras wanlighet, med långa ock smala pinnar.

Sedan gofwo de fram smått hackat och helt torr kokat får- och oxe-kött på så stora träkäril, at de af 2 karar måste bäras, hwaraf åter hwar och en, som förr, fick sitt serskilta fat. När de en tid hade ätit däraf, togos faten åter bårt, och et helt får, kokat med hufwud, fötter, bak och framdelarne blef upburit för hwar och en på ännu större trä-fat. Deß emellan dracks deras Kumise eller märrmjölk starckt ikring i stället för win.

Omsider bars där in af 6 karar et tråg, $1\frac{1}{2}$ famns långt helt uprägadt med åtskillighanda kött, såsom häste-Camel-oxe- och får-kött. Detta stod midt uti Tältet wid paß en fjerdedels timma, såsom en prunke-rätt. När de nu wäl och länge hade skådat därpå utan at äta däraf, bars det åter ut, lades uppå en kärra och släptes til wårt läger, at skiftas ut bland Legaterne. Å sidlycktone blefwo också faten utburne, bordduken och Servietterne sammanlagde och bårttagne.

När detta war gjordt, gafs et tecken, at Conestablerne skulle skjuta, hwilka woro dit kallade från Astrachan med 4 stycken. Efter måltiden, måste Hautboisterne och Violisterne som också woro ifrån Astrachan, låta höra sig. Då wankade win och bränwin ifrån Astrachan. När de hade spelt en timma, bars en harpa in, mer än en famn lång som hade 5 tarmsträngar, hwarpå 2ne karar spelte, tillika med 2ne som sungo. Til denne långa harpan woro också 2ne Violer, med strängar af hästtarmar, de der gofwo et så döft ljud ifrån sig, at det näppeligen kunde höras. De stucko en knif inunder strängarna i stället för stall, när de spelte derpå. Jämte detta, hade de ock en mun-harpa af 1½ qwarters längd, hwilken gaf det bästa ljudet fram för alla de andra Instrumenterne. Den långa harpan kallas Getragu, violer kalla de Chor, mun-harpan Temer Chor.

Förrän de sista rätterna buros ut, kommo twänne fräßare, inför hwilka et stort fat sattes, som war fullt med smått hackat kött. De nappade genast uti maten med bägge händren, och slukade den uti

sig.

sig. Hade ock ätit ut ännu et sådant fat fullt, om det hade blifwit dem gifwit.

Sedan hade de fram 24 par kämpar, twå och twå i sender hel nakna, så när som deras linn-böxor, som woro lindade på dem ner ifrån up åt. Så snart de woro komne in emot Chanens Paulun, bockade de sig helt djupt, och uti bockandet nappade de bägge näfwarna fulla med sand; men släpte den samma åter ned igen: Ramade sedan i hwar andra med sådan ifwer, som skulle de welat bryta halsen sönder; ty ingendera wille gerna ligga under. De woro också af twänne Partier, det ena på fadrens, och det andra på Sonens sida.

Sedan kommo Bogeskytterne fram och skuto til måls. Omsider sällade sig 2ne Chineser til dem, nämligen Bitzets och Karga, och skuto i kapp med dem; men Kalmuckerne kommo icke up emot dem, ja ingen war god före at draga up Kargas boga. När nu detta alt war fullbordat, och mjölken temmeligen rent utdrucken, bröto de omsider up och gingo lika som gåßen den ena efter den andra ut igen til sina hästar, som stodo et bo-

geskott derifrån: satte sig på dem och redo til deras läger tilbaka: då de 4 små stycken åter löstes.

En stor hop slödder eller patrask satt wid paß et bågeskott derifrån, kring om Chanens Paulun, och 4 karar woro Commenderade, med sina bågar, at hålla dem tilbaka, och om någon kom för långt fram, skuto de honom med pilar så på pelsen, at de krökte sig hiskeliga där wid, utan at först ropa eller åtwarna dem. På ändan af pilen war en boll af horn at han skulle göra för djupa sår. Chanens Paulun war in uti klädt til halfwa högden med kosteligit Damask, och öfwer thronen hängde et fyrkantigt stycke af 2ne bredder ihopsydt Citron färgadt Damask: sammaledes också öfwer dören. Marken war alt öfwer lagd med Turkiska Tapeter. Fram för ingången stod et annat Telt opslagit, hwarinnder många suto, som icke finge rum uti sjelfwa Paulunen, de der ej eller släptes dit in. Wäggarne wore klädde med blåt Damask och guldblommor på; öfwer samma Damask hängde, där taket tog wid, ½ alns bred Falbola rundt omkring Teltet.

Om-

Omsider blefwo wi d. 3 Julii fägnade af Chanens maka Darmabala med lika täcka rätter, och samma Musique, som tilförene hos Chanen. Chans Syster heter Dordziea Raptan. Chanens Son Cabdersab lät ock bjuda oß til sig d. 5 Julii och förlustade oß på lika sätt, jämwäl med samma Musique ock wackt, som hos Chanen, då samma kämpar och skyttar hades fram. D. 10 dito blefwo de åter igen budne til Chanen, och sammaledes fägnade som den förra gången. Chanen afsärdade samma gång Legaterne, och efter tagit farwäl, redo til sitt läger igen.

Dagen derefter kommo 300 hästar med annat mera, som war skänkt åt Legaterne, nämligen ifrån Chanen 80 stycken hästar och 300 Stenräfwar: ifrån Chans ålsta Son 70 stycken hästar och 300 Jukter, utaf den yngre Sonen 60 hästar. Utaf Chanens Syster 50 hästar, Utaf Chanens maka 40 hästar. Legaterne från China wille wara höflige, och togo icke flere än en häst af hwardera; men lemnade aldeles tilbaka Jukterna och Stenräfwarna, dem de kalla Korsaki.

Sedermera blef dem ingen ting mer tilbudit.

Omsider sades oß til d. 12 i samma Månad, at wi skulle Resa tilbaka igen, och skjutsen ståltes åt oß tilreds; men Chineserne kunde ännu icke bli så snart färdige til upbrott; Ty nödsakades Chanen sjelf, för brist på häste-foder skull, bryta först up derifrån, och lemnade oß där qwarstående.

D. 13 Julij reste wi dådan under ledsagande af Mursa Deinrich och kommo d. 23 Julii åter til Saratoff, hwarifrån wi sedan, efter wanligheten reste med rik skjuts, och kommo d. 2 December Anno 1715 åter til Tobolsko.

En liten berättelse huruledes Chineserna brände up en af deras stalbröder, sedan han efter en långlig skälfwe-sjuka d. 27 Martii 1716 war blefwen död.

Sedan wi hållit oß uppe i Tobolsko ifrån d. 2 December til d. 3 Febr.

år

år 1716, blefwe wi omsider derifrån affärdade, och kommo d. 11 Februarii til Staden Samaroff, hwarest wi för wißa orsaker skul måste dwäljas til öppet watten; men innan wi nådde den önskade wårdagen, måste Chabun, som war bekajad med fräsa, d. 27 Martii skiljas wid detta timmeliga.

När han war död, klädde de af honom kläderna, och utan at twätta hans döda lekamen, drogo på honom alla hans bästa heders och helgedags kläder: lade honom sedan på sitt förra lägerställe igen; men under honom lades 15 arck ihoplimmat papper. De lade på bröstet en yppen spegel, och önskade, at lika som Solenes strålar kunna ledas igenom en öppen spegel, hwart en wil, GUDS lysande strålar, igenom denne spegel, måtte ledas på den, som war med döden afsomnad. Derpå gjorde de en oräknelig myckenhet pappers penningar, så stora som en Carolin med et hol midt uti, dem de brände up brede wid hans säng, och låto derjemte skönja mycken sorg och ömkan. Dernäst tilreddes en lik-kista, som

war

war $1\frac{1}{4}$ aln bred, och en aln hög. Och emedan det icke war görligt at få hänne in uti rummet där liket låg, sattes hon utan för dören: och et Telt slogs up både öfwer rummet och förstugan där likkistan stod, at Solen ej måtte få skina på den dödas Lekamen, när de skulle lägga honom i kistan; ty de trodde, at sådant skulle upwäcka storm eller åskedunder.

Sedan de nu hade wäl rökt honom med wira, buro de honom ut med alla hans sängkläder: lade honom på samma wis uti kistan, som han tilförene legat, lykte hänne igen: togo neder tjellet: satte likkistan uppå en bär, och buro liket til et rum, där 2ne stora träklabbar woro lagde, wäl en famn ifrån hwarandra, och satte likkistan derpå, så at den ena träklampen låg under kistan wid hufwudet, och den andra wid föttren; men när liket bars bort, kastades samma slags pappers penningar, som tilförene är sagt, näfwerals uti luften i stället för en Själemeßa.

Så snart de nu hade satt likkistan på Träklamporna, gjorde de eld af tort brän-

bränsle derunder, med et faseligit tjut och skrän. Där på gick hwar ock en til sitt, utom dem, som woro tilsatte at bränna up liket. Föga hade det brunnit til aska, innan bränderna kastades omkring. Omsider slogs det förra tältet up öfwer den glödande kol-högen, på det at de upbrände benen icke måtte ligga bara under Solens strålar: de bredde sedan ut et kläde uti teltet: togo twånne smala pinnar, som de eljest pläga äta med, och sökte fram utur askan de qwarblefna benen, nämligen först hufwudet, och sedan begynte de samka de brände benbitarna, och begynte nerifrån fötterna ända up til hufwudet, dem de lade på det utbredda klädet: och buro dem sedan uti klädet hemåt: låto göra et särskilt skrin: lade benen deruti, och hufwudet ofwan uppå: Satte alt samman på et rum, med 2 til 3 uptände waxlius omkring; men i brist af flere waxljus tilreddes en lampa af Smör. Hans äldsta tjenare blef til et sorgetecken klädder i hwita kläder. Et stycke af hans härfläta kliptes nedan til bort: Topsen togs likaledes

bort

bort af mössan, och han wardt derjämte förbuden, at göra deras wanliga besökningar. Han blef ock tilsagd at gå uti en sådan klädebonad, til deß hans husbonde worde begrafwen.

Hurulunda Kalmuckerna kalla deras månader, och när deras år begynnas.

De kalla den första månaden i året. Ouker eller ko, hwilket är Januarius.
Barr eller Pard, Februarius den 2.
Toloij eller hare, Martius den 3.
Lut eller fyrfota, Aprilis. den 4.
Mogoij eller orm, Majus. den 5.
Morij eller häst, Junius. den 6.
Choni eller Får, Julius. den 7.
Metzin eller markatta, Augustus. den 8.
Tacka eller tupp, September den 9.
Nochoij eller hund, October, den 10.
Gaghaij eller swin, November den 11.
Choluguna eller mus, December den 12.

De gifwa sina år namn efter Månaderne, såsom 1715 kalla de Chonij eller

får, när det året är framlidit, taga de den följande Månaden, såsom Metzin, eller markatta til års namn. Några års omgång begynnes alt jämt ifrån Cholu-guna eller mus, och så gå de 12 månader i 12 år fram, och börja sedan åter å nyo; fast de ock börja at räkna deras årtal ifrån hwar och en Chans regements begynnelse. När nu han dör, så lycktar sig också deras årtal, och tager åter et nytt wid: när den nya Chanen tager til Riksstyrelsen.

Nu följer deras Räkning.

1 Nege.	12 Arban Kogur.
2 Chojor.	13 Arban Gurba.
3 Gurba.	14 Arban Derbô.
4 Derbô.	15 Arban tabu.
5 Tabu.	16 Arban surga.
6 Surga.	17 Arban dolo.
7 Dolo.	18 Arban naima.
8 Naima.	19 Arban Gessu.
9 Gessu.	20 Chorij eller Korij.
10 Arba.	21 Corin nege.
11. Arbanege.	22 Korin kogur.

23 Korin Gurba.
24 Korin derbô.
25 Korin tabu.
26 Korin ſurga.
27 Korin dolo.
28 Korin Naima.
29 Korin Geſſu.
30 Gutzij.
31 Gutzij nege.
32 Gutzin Kogur.
33 Gutzin Gurba.
34 Gutzin derbô.
35 Gutzin tabu.
36 Gutzin ſurga.
37 Gutzin dolo.
38 Gutzin naima.
39 Gutzin Geſſu.
40 Detzij.
41 Detzin nege.
42 Detzin Kogur.
43 Detzin Gurba.
44 Detzin derbô.
45 Detzin tabu.
46 Detzin ſurga.
47 Detzin dolo.
48 Detzin naima.
49 Detzin Geſſu.
50 Tabij.
51 Tabij nege.
52 Tabin kogur.
53 Tabin Gurba.
54 Tabin derbô.
55 Tabin tabu.
56 Tabin Surga.
57 Tabin dolo.
58 Tabin naima.
59 Tabin Geſſu.
60 Dſera eller Sera.
61 Seran nege.
62 Seran kogur.
63 Seran Gurba.
64 Seran derbô.
65 Seran tabu.
66 Seran ſurga.
67 Seran dolo.
68 Seran naima.
69 Seran Geſſu.
70 Dala.
71 Dalan nege.
72 Dalan kogur.
73 Dalan Gurba.
74 Talan derbô.

75 Dalan tabu.
76. Dalan ſurga.
77. Dalan dolo.
78. Dalan naima.
79. Dalan geſſu.
80. Naija eller naga.
81. Naijen nege.
82. Naijen kogur.
83. Naijen gurba.
84. Naijen derbo.
85. Naijen tabu.
86. Naijen ſurga.
87. Naijen dolo.
88. Naijen naima.
89. Naijen Geſſu.
90 Yre eller Gere.
91. Geren nege.
92. Geren kogur.
93. Geren gurba.
94. Geren derbó.
95. Geren tabu.
96. Geren ſurga.
97. Geren dolo.
98. Teren naima.
99. Geren geſſu.
100. So.
200. Kagnrſo.
300. Gurboſo.
400. Derbeſo.
500 Tabuſo.
600. Surgaſo.
700 Doloſo.
800 Naimaſo.
900 Geſſuſo.
1000. Minga.
2000. Kagur minga.
3000. Gurban minga.

Här efter följa ännu några talesätt: såsom:

God mårgon,	Mendu.
En wacker dag,	Sayn ödeur.
Hafwer du haft god hwila?	Mendu eller Amor connevo.
Sätt dig ned,	Soh.
Hwad gör du?	Jo kineta?
Jag gör intet,	By jom kåd uggai.
Ast du wid helsan?	Schi eller ta mendu beine? (q)
Huru står det til?	Jamare schi beine.
Ganska illa,	Ike moh.
Gudi lof! helt wäl,	Burcan rescho togä sayen eller amor.
Huru står det til med dig?	Ebesin bani famar.
Illa,	Moh.
Jag är sjuk,	Bien mijne öbeste.
Jag är blefwen frisk,	Bien mijne ägedevo.
Wilja wi gå?	Jobuja.
Gå ut,	Garja.

Hwart

(q) Ta brukas när en talar med förnämt folck; men Schi med sin jämnlike.

Hwart då?	Cha.
Åt skogen,	Modendu.
Åt granskogen,	Kara gaidu.
Hwad skole wi göra där?	Bijde tende jo kecku.
Skjuta fågel,	Schobun chaio.
Här wanckas ej mycket fågel,	Ende balla schobun uggai.
Jag war där i går, och der fans mycket fågel,	Bij uſkuldur tende, billä ollon ſchobun beine.
Hafwer du icke ſkutit några,	Schi keſſeck allecksen ugä?
Jo, jag ſköt några?	Bij keſſeck allevo.
En och twå,	Negen, cojer.
Wiljom wi gå hem,	Gerten karia.
Sitten litet,	Bachan ſogtoi.
Jag är helt trött af ſittande,	By ſochudan tüzervo.
Du hafwer icke länge ſuttit,	Ta udan ſoſan uggai.
Farwäl!	Mendu ſogtuita.
Hwar ifrån kommer du?	Schi cha åt ſchirbo?
Jag ſatt hos min gode wän,	Mine inneck kummundo ſogſen.

Hwad

Hwad har du gjort där?	Tende jo kecksen ta.
Lyster dig äta?	Ideku doran sin beyne.
Jag wil äta,	Bij ideku dorete.
Wil du dricka?	Ochu dorete schi?
Jag wil icke,	Doran uggä.
Hafwer du många hästar?	Ollon adonsin beine.
Wil du sälja några?	Schi kesseck kudul-dene.
Gansta gerna,	Ike dorete.
Hwad begär du för dem?	Jo surne ba.
Gurban mingan,	3000.
Silfwer penningar,	Mungun sääs.
Gull penningar,	Altan sääs.
Det är för mycket.	Ike unete.

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

eBooks from your library by

eBooks on Demand

digitised by

National Library of Sweden